

Katarina 1

Ändrad färgsättning, ny fasadbelysning, byte entrédörrar samt fönster

Antikvarisk medverkan

Katarina 1
Västerås
Västmanlands län

Sara Bäckman

Katarina 1

Antikvarisk rapport

Katarina 1
Västerås
Västmanlands län

Länsmuseets dnr: 180104

Sara Bäckman

Utgivning och distribution:
Västmanlands läns museum
Karlsgatan 2, 722 14 Västerås
Tel 021-39 32 22
E-post: lansmuseet@regionvastmanland.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

© Västmanlands läns museum 2018

Omslagsfoto: Foto på kv. Katarina, 1974, vlm arkiv.

Foto: Där inget annat anges är fotografier tagna av Sara Bäckman, Västmanlands läns museum.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01172.

ISSN 1651-7342
ISBN 978-91-87828-61-4

Inledning

Västerås kommunala bostadsbolag, Bostad AB Mimer, fick tillstånd till ändringar av byggnadsminne inom Kv Katarina 1. Fastigheten Katarina 1 är skyddad som byggnadsminne sedan 1983. Till byggnadsminnet hör skyddsbestämmelser varav nr 1 av dessa förklarar att *"Byggnaderna får inte rivas, byggas om eller på annat sätt förändras exteriört."* Tillstånden berörde ändrad färgsättning, Lst dnr 432-1896-2017, ny fasadbelysning, Lst dnr 432-5185-2017 samt tillstånd till byte av två ytterdörrar samt två fönster, Lst dnr 432-2414-2018.

Västmanlands läns museum fick uppdraget som antikvarisk medverkan att följa arbetet. Den antikvarisk experten har utförts till största del av bebyggelseantikvarie Sara Bäckman, som även har skrivit denna efterföljande rapport. Även bebyggelseantikvarierna Victoria Bly och Anna Ahlberg har besökt platsen under pågående renovering. Arbetena genomfördes under 2017-2018. Vissa delar av byggnationerna har dröjt, nya fönster till byggnad II (se ill. 2) varför slutbesiktningen och denna efterföljande rapport dröjt.

I samband med arbeten på kv Katarina gjorde ytterligare fasadrenoveringar på de intilliggande kv Johan, Joakim och Johannes. Dessa kvarter och byggnader omfattas inte av de tillstånd som länsstyrelsen utfärdar och står då utan antikvarisk medverkan. Under 2015 träffades representanter för Bostad AB Mimer och Sara Bäckman från Västmanlands läns museum där aktuella byggnader inom kv Katarina, Johan, Joakim o h Johannes diskuterades. Mötet utmynnade i ett dokument, Vlm Dnr 150089, som sammanfattar förslag på åtgärder och förhållningssätt som bör gälla vid yttre renoveringar på området byggnader. Förslagen syftar till att på bästa sätt värna om de kulturhistoriska värden som kvarteren besitter och låg till grund inför de åtgärder som utfördes under 2017-2018.

Ill 1. Utdrag ur fastighetskarta. Samtliga ovan nämnda kvarter är markerade med röd kontur. Kv Katarina är markerat helt i rött.

Historik

Byggnaderna inom Katarina 1 förklarades som byggnadsminne den 20 april 1983. Till byggnadsminnesbeslutet hör skyddsbestämmelser. Av punkt 1 i skyddsbestämmelserna framgår att byggnaderna inte får rivas, byggas om, eller på nåt sätt förändras exteriört. Byggnadsminnet omfattar en köpmans- och hantverksgård med karaktäristisk bebyggelse bebyggelse från 1700- och 1800-talen. Byggnaderna har disponerats av bland andra sadelmakare, repslagare och under 1900-talet som butiker med försäljning av repvaror och fiskeredskap och blindvaror; korgar etc.

Mot Svartån står en timrad byggnad i två våningar (**I**). Denna byggnad är uppförd under 1700-talet eller i början av 1800-talet. Fasaden är klädd med pärlspont. Under panelen finns rödfärgat timmer. Mot innergården är fasaden klädd med stående panel med enkel lock. Den var länge känd som "Blindboden" där en butik sålde varor som blindatillverkade korgar etc.

I hörnet Kungsgatan/Slottsgatan ligger en timrad byggnad (**II**) i en våning från början av 1800-talet. Norr om denna längs Slottsgatan låg ett magasin som 1916 byggdes om (**III**) för att kunna tillverka linor, snören och liknande. Tillverkningen skedde på vinden och byggnaden byggdes om och fick samma nockhöjd som hörnbyggnaden. Idag upplevs de som en byggnad.

Ett timrat bostadshus (**IV**) i två våningar från mitten av 1800-talet ligger i kvarterets norra del. Byggnad **V** är ett förråd som genom en port är sammanbyggd med byggnad III.

Ill 2, Utdrag ur fastighetskarta. Byggnaderna är numrerade enligt text ovan.

Byggnadsvårdsåtgärder

Byggnad I Fasad

Pärilsfontsfasaden plockades ner och ersattes med en ny som målades i NCS-kulören 4010-G70Y. Foder målades i grå kulör, 3502-Y. Till bägge kulörerna användes Wibo snickerifärg blank. Innergårdens fasader målades med röd slamfärg likt befintligt. Taket lades om med enkupiga lertegelpannor lika taken på intill liggande byggnad II. Skorstenarnas fogar lagades i och skorstenarna och taket fick nya plåtbeslag.

Svampangrepp

Väggarna i det tidigare kalla trapphuset på byggnad I hade i senare tid isolerats med fogs-kum och golvet fyllts med betong. Dessa åtgärder resulterade i svampangrepp i byggnadens väggar. Provtagning gjordes av Misab fuktteknik AB och skickades på analys till Eurofins Pegasuslab AB. Det insända provet konstaterades angripet av Äkta hussvamp (*Serpula lacrymans*). Denna svamp orsakar brunröta och är svår att sanera. Betonggolvet i trapphuset borrades ut och all invändig panel togs bort för att kunna bedöma omfattningen av svampangreppet. De delar av den bärande regelstommen som var angripna byttes ut till nytt virke. Borrakolstavar borrades in i bärande stockar.

Byggnad II Fasad

Fasaden på den långa, låga byggnad II och det sammanbyggda förrådet, byggnad V och porten målades i kulör 4010-G70Y, en kulör som låg nära en av de befintliga kulörerna som byggnaden var målade i. Foder målades i en grå kulör, 3502-Y. Fönsterfoder på innergården bytte kulör till samma som mot gatan, 3501-Y. Innergårdens fönster samt två dörrar är målade med kulören 4020-G50Y. Till målningen användes Wibo linoljefärg blank.

Byggnad I, II Dörrbyte

Vid cafét i byggnad II byttes entrédörren ut till en nytillverkad i ett utseende som överensstämmer med tidigare utseende. Den moderna entrédörren till butikslokalen närmast ån ersattes med en nytillverkad dörr som passade in i byggnadernas karaktär. Den nya dörren till cafét målades in i samma grå kulör som övriga snickerier. Entrédörren på byggnad I skiljer sig i kulör till snickerier och bör målas om i kulör 3502-Y. Wibo linoljefärg samt en efterbehandling med linoljelack användes till de nya entrédörrarna.

Byggnad II Fönster

De befintliga fönsterglas och bågar som satt i de båda skyltfönstren hade inget högt kulturhistoriskt värde i sig. Men själva utseendet med två skyltfönster mot Kungsgatan är en viktig del av byggnadens historia. Under 1900-talets första hälft fick många småskaliga 1800-talsbyggnader i stadskärnorna ett nytt utseende då man fick tillgång till bättre och större fönsterglas och husen byggdes om för att få nya stora skyltfönster anpassade efter butikernas behov. Det var därför viktigt att karaktären av skyltfönster bibehålls även om befintliga fönster byttes ut. De nya fönsterna ersatte de stora skyltfönster med aluminiumlist och målades i grå kulör, 2005-Y10R som övriga foder samt dörrar. Den nedre yttre trälisten på fönstren saknar färg och bör målas i samma kulör.

Byggnad IV

Inför arbetet har färgskrapningar genomförts för att undersöka underliggande färgskikt. Länsstyrelsen besökte byggnadsminnet tillsammans med antikvariskt medverkande från Västmanlands museum den 31 mars 2017 och tog del av målerifirmans förslag till ändrad

färgsättning. Den ändrade färgsättningen utgick av äldre fotografier och traditionell färgsättning. Fasader målades med kulören 3020-G40Y ”Jugendgrön”. Foder målades i en bruten vit kulör, 3502-Y, dörrar samt fönsterbågar i en röd kulör, järnoxidröd, 5040-Y90R. Till samtliga kulörer användes Wibo snickerifärg blank. Plåttak blåstrades och målades med järnoxidsvart linoljefärg från Wibo.

Belysning och skyltprogram

Till de aktuella kvarteren har ett gemensamt uttryck gällande skyltar och belysning tagits fram. Butiksskyltar är hängande 90 grader från fasad och tillverkade i metall och målade för att efterlikna smidda skyltar. Belysningen består av väggmonterade lyktor i äldre modell för att lyfta uttrycket i kvarteren.

Övriga åtgärder

Porten på Badhusgatan 3 behövde bytas ut. Efterforskningar visade att den porten som tillverkats under renoveringarna under sent 1900-tal var gjorda efter en äldre förlaga. Den nya porten tillverkades utifrån ett äldre fotografi som fanns i museets arkiv. Övriga fasadåtgärder har utförts med traditionella material och färgtyper som linolja, tjära och slamfärg. Flera äldre färgtyper där byggnaderna tagit skada tar skrapats bort.

Foto på Kungsgatan, odaterad, troligen från 1900-talet mitt. Kv Katarina, byggnad I och II till höger. Vlm arkiv.

Kungsgatan, odaterad, troligen 1900-talet mitt. Kv Katarina, halva byggnad II och byggnad I till vänster i bild.

Foto på bostadshuset i kv. Katarina (byggnad IV) från 1939 Foto: Hellner.

Bilder före åtgärder

På byggnad I varierade fasadkulören och delar av fasaden mot Kungsgatan var i dåligt skick.

Byggnad II längs Slottsgatan.

Byggnad V och den port som sammanbygger den med byggnad III.

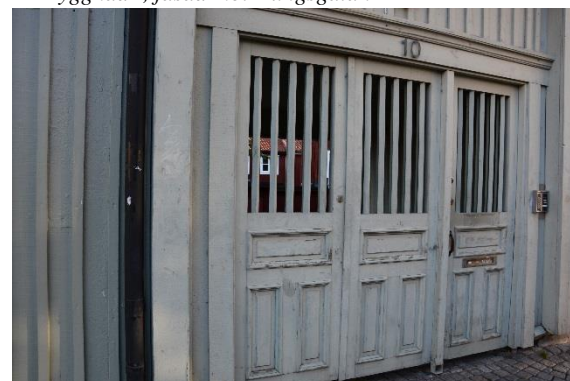
Byggnad II och de tidigare fönstren med aluminiumlist.

Byggnad IV mot norr.

Byggnad I, fasad mot Kungsgatan

Port mot Slottsgatan mellan byggnad III och V.

Bilder under arbetet

Trapphuset i byggnad I var angripet av hussvamp. Bilden visar en syll.

Fuktskadorna i trapphuset var en följd av att fogskum sprutats in i väggarna.

Mot ån plockades delar av fasaden ner för att ta bort svampangripet material.

Byggnad IV under fönstermålning.

Byggnadsställningar i ån under fasadskrapning och målning.

Fasaden är nerplockad på byggnad I och den rödslammade timmerväggen är synlig.

Ny panel är monterad på byggnad I och målad med Wibo linoljefärg.

Taken på Kv. Katarina lades om med 1-kupigt lertegel.

Byggnad på Badhusgatan med traditionella timmerlagningar och röd slamfärg.

Bilder efter arbetet

Porten mellan byggnad III och V på Slottsgatan med ny kulör i lonoljefärg och ny belysning. Foto: Emma Karp, Vlm.

Kv Katarina i hörnet Slottsgatan/Kungsgatan. Foto: Emma Karp

Byggnad IV från väster med ny färgsättning. Foto: Emma Karp, Vlm.

Byggnad I från bron.

Byggnad I mot Svartån där ny panel ersatt svampangripna delar.

Byggnad II med nya fönster med träram och ny dörr.

Byggnad III och V längs Slottsgatan med ny linoljefärg på fasad och ny belysning.

Ett gemensamt skyltprogram togs fram för samtliga kvarter som ingick i renoveringsarbetet. Här ex på skyltar från Polisgränd/Badhusgatan.

Ny belysning i hörnet Slottsgatan/Kungsgatan.

Administrativa uppgifter

<i>Västmanlands läns museums dnr:</i>	VLM 180104
<i>Länsstyrelsen dnr:</i>	432-1896-17, 432-5185-17, 432-414-18.
<i>Fastighetsbeteckning:</i>	Katarina 1
<i>Landskap:</i>	Västmanland
<i>Län:</i>	Västmanland
<i>Socken:</i>	Västerås
<i>Kommun:</i>	Västerås
<i>Ägare-beställare:</i>	Bostad AB Mimer
<i>Entreprenör:</i>	Nordikon
<i>Antikvarisk medverkan:</i>	Västmanlands läns museum Antikvarisk expert Sara Bäckman Karlskatan 2 722 14 VÄSTERÅS Tele: 021-39 32 22

Västmanlands läns museum, Karlsgatan 2, 722 14 VÄSTERÅS
Tele: 021-39 32 22 · E-post: lansmuseet@regionvastmanland.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

ISSN 1651-7342
ISBN 978-91-87828-61-4